

Nismo dorasli? Doprinos psihologije u kriznim situacijama

Iris Žeželj, Aleksandra Lazić

Laboratorija za istraživanje individualnih razlika

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Kao i druge globalne zdravstvene krize pre nje, i pandemija COVID-19 zahteva saradnju pojedinaca kako bi se očuvalo javno zdravlje, a u tome se očekuje da pomognu saznanja društvenih nauka. U kontrolisanju širenja virusa, različita ponašanja pojedinaca mogu da imaju bilo direktne posledice (npr. pranje ruku, održavanje distance, nošenje maske, samoizolacija, dezinfikovanje površina, prihvatanje vakcine) bilo indirektno posledice po javno zdravlje (npr. uzdržavanje od širenja dezinformacija na društvenim mrežama). Posebno bi psihološka znanja mogla da upute donosiocima odluka u to kako da dovoljan broj pojedinaca poguraju da se na ovaj način ponaša. Tribinu započinjemo osvrtom na eksploziju psiholoških istraživanja u vezi sa COVID-19 pandemijom, kao i na pokušaje da se taj ogroman broj uvida sakupi, organizuje i objedini. Psiholozi i bihevioralni naučnici očigledno se osećaju pozvanima da odgovore na izazove trenutne krize. Ali – da li su ove nauke tome dorasle? Kriza nije samo istakla važnost društvenih nauka, već i probleme sa kojima se naučnici susreću pri izvođenju istraživanja i njihovoj primeni za kreiranje intervencija i javnih politika. Protekla decenija u psihologiji obeležena je problemima sa replikabilnošću, neosnovanim generalizacijama sa malih studentskih uzoraka na specifične populacije, nedostatkom pretestiranja psiholoških intervencija. Da li se, stoga, psiholozi opravdano optužuju za preveliku samouverenost, a njihovi uvidi za podložnost zloupotrebi od strane donosilaca odluka? Da li je, s druge strane, dopušteno da psihologija ostane bez odgovora na krizu, kada je tako očigledno da su psihološka znanja potrebna društvu? Daćemo primere psiholoških intervencija koje su bile više ili manje uspešne (i, čak, zabrinjavajuće neuspešne) u ublažavanju posledica pandemije. Na tribini ćemo predstaviti predlog strategije komuniciranja rezultata psihologije i bihevioralnih nauka koji se zasniva na pažljivom procenjivanju kvaliteta dokaza i na vaganju koristi i štete od njihove potencijalne primene. Ilustrovaćemo izazove prihvatanja i korisnost primene ovog međurešenja na primerima istraživanja u oblasti zdravstvenih ponašanja.